

Odwodnienie
Ulewanie
Wymioty
Nieprawidłowe stolce
Ostra biegunka

Klinika Chorób Zakaźnych i Hepatologii
Wieków Rozwojowego
Collegium Medicum im. L. Rydygiera w Bydgoszczy

ODWODNIENIE
(exsiccosis)

Definicja

- stan zmniejszonej zawartości wody w ustroju wskutek zmniejszonego dowozu lub strat
- organizm traci wodę drogą przewodu pokarmowego (stolec, wymioty), układu moczowego, oddechowego, przez skórę (pot)
- podczas odwodnienia dochodzi nie tylko do utraty wody lecz również elektrolitów (zwłaszcza sód i potas)
- u niemowląt i małych dzieci najczęściej występuje w wyniku wymiotów i luźnych stolców

Podstawowe dobowe zapotrzebowanie na wodę

- noworodki (donoszone, eutroficzne, do 10. dnia życia)
⇒ 80-100 ml/kg mc.
- noworodki od 10. dnia życia ⇒ 100-150ml/kg mc.
- niemowlęta < 10 kg ⇒ 100-150 ml/kg mc.
- >10kg m.c. ⇒ 1000ml + 50ml/ każdy kg mc. powyżej 10 kg
- >20kg m.c. ⇒ 1500ml + 20ml/ każdy kg mc. powyżej 20 kg

Przyczyny

- wymioty
- zaprzestanie przyjmowania płynów
- biegunka
- nadmierne wydalanie z moczem: moczówka centralna i nerkowa
- przemieszczenie wody do przestrzeni trzeciej (zapalenie otrzewnej)
- oparzenia
- gorączka

Kliniczna ocena stanu odwodnienia u dzieci

Objawy kliniczne	Odwodnienie nieznaczne	Odwodnienie umiarkowane	Odwodnienie ciężkie
Stan i wygląd ogólny (niemowlęta i dzieci młodsze)	spragnione, niespokojne, pobudzone	spragnione, niespokojne lub senne	podsypiające lub nieprzytomne; kończyny wiotkie, zimne, spocone, sine
Stan i wygląd ogólny (dzieci starsze)	spragnione, niespokojne, pobudzone	spragnione, niespokojne	zwykle przytomne, z zachowanym kontaktem; kończyny zimne, sine, skurcze mięśni
Tętno na tętnicy promieniowej	prawidłowa częstość i napięcie	szybkie i słabe	szybkie, bardzo słabo napięte, czasem niewyczuwalne

Kliniczna ocena stanu odwodnienia u dzieci

Objawy kliniczne	Odwodnienie nieznaczne	Odwodnienie umiarkowane	Odwodnienie ciężkie
Oddech	prawidłowy	głęboki, może być szybki	głęboki i szybki
Ciemię przednie	prawidłowe	zapadnięte	znacznie zapadnięte
Skurczowe ciśnienie tętnicze	prawidłowe	prawidłowe lub obniżone	poniżej 90 mm Hg, może być nieoznaczalne
Elastyczność skóry	fałd wygładza się natychmiast	fałd wygładza się wolno	fałd wygładza się bardzo wolno
Gałki oczne	prawidłowe	zapadnięte	znacznie zapadnięte
Łzy	obecne	brak	brak

Kliniczna ocena stanu odwodnienia u dzieci

Objawy kliniczne	Odwodnienie nieznaczne	Odwodnienie umiarkowane	Odwodnienie ciężkie
Błony śluzowe	wilgotne	suche	bardzo wysuszone
Ilość moczu	prawidłowa	zmniejszona, barwa ciemna	brak
Ubytek masy ciała (%)	< 5	5 - 10	> 10
Niedobór płynu (ml/kg)	< 50	50 - 100	> 100

Odwodnienie izotoniczne

- równomierne straty wody i elektrolitów
- prawidłowa efektywna molalność płynów ustrojowych
- wynik ostrej biegunki, wymiotów i szybkiej utraty krwi
- nie dochodzi do zaburzeń wewnątrzkomórkowych
- skutkuje zagęszczeniem krwi, skąpomoczem, tachykardią i innymi objawami hipowolemii

Odwodnienie hipotoniczne

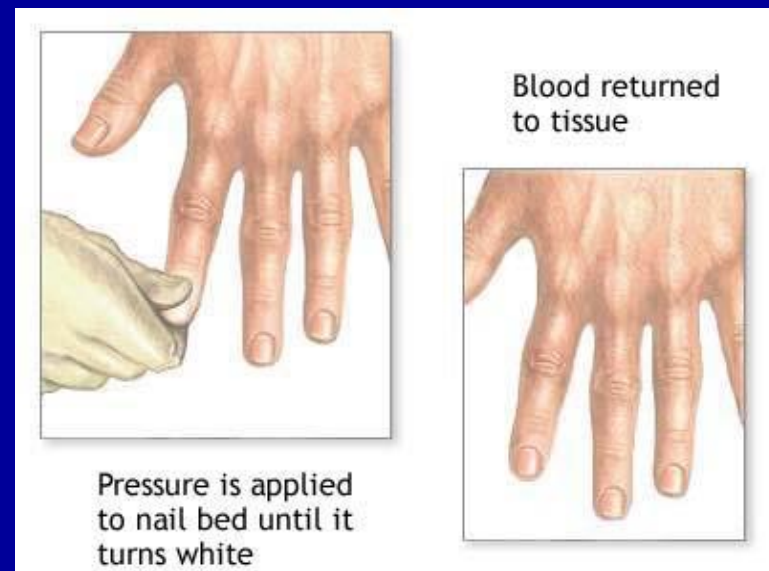
- większa utrata elektrolitów niż wody
- zmniejszona efektywna molalność płynów ustrojowych
- przesunięcie wody z przestrzeni pozakomórkowej do komórek
obrzęk komórek ⇒ obrzęk komórek i nasilenie hipowolemii
- w stanach chorobowych przebiegających z nerkową utratą sodu (wrodzony przerost nadnerczy, mukowiscydoza, przewlekłe zapalenie nerek z utratą soli)
- towarzyszą mu objawy obrzęku mózgu, hiponatremia
- zwykle nie występuje uczucie pragnienia

Odwodnienie hipertoniczne

- większa utrata wody niż elektrolitów
- zwiększona efektywna molalność płynów ustrojowych
- przesunięcie wody z przestrzeni śródkomórkowej do pozakomórkowej (odwodnienie komórek)
- towarzyszy mu silne pragnienie, zaburzenia OUN (wysoka gorączka pochodzenia centralnego, wzmożone odruchy, sztywność karku, splątanie, omamy, drgawki)
- stwierdza się zagęszczenie krwi, zwiększenie stężenia białek, hipernatremię, hiperchloremię
- napięcie skóry jest miernie zmniejszone, tkanka podskórna jest ciastowata
- **w przebiegu:** wysokiej gorączki z silnymi potami przy małej podaży wody, zapalenia jelit, hiperwentylacji, moczówki prostej

Opóźniony powrót włośniczkowy

- badanie polega na uciśnięciu skóry (najczęściej okolicy płytki paznokciowej palca), co powoduje jej zblednięcie
- następnie ocenia się czas ponownego zaróżowienia czyli powrotu włośniczkowego
- norma do 2 s

**Badanie powrotu
włośniczkowego
u niemowlęcia**

LECZENIE

Nawadnianie enteralne (doustne):

- odwodnienie lekkie i umiarkowane
- duża skuteczność wyrównywania zaburzeń wodno – elektrolitowych
- prowadzone w warunkach ambulatoryjnych
- doustne płyny nawadniające (DPN):
  - Gastrolit
  - Orsalit
  - Floridral
  - Hipp ORS 200
- przy braku akceptacji DPN można podać np.: herbatę zwykłą, owocową; nie stosować soków owocowych, coca-coli i innych napojów gazowanych (duża zawartość sacharozy -> biegunka osmotyczna)

Nawadniania enteralne

Faza nawadniania	Czas trwania	Zapotrzebowanie na płyny (DPN)
Faza rehydratacji	0 – 4 godz.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 50 – 100 ml/kg m.c./4 godz. ▪ dodatkowo 5 – 10 ml/kg m.c. po każdym biegunkowym stolcu lub wymiotach
Faza leczenia podtrzymującego	> 4 godz.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podstawowe zapotrzebowanie na płyny ▪ dodatkowo 5 – 10 ml/kg m.c. po każdym biegunkowym stolcu lub wymiotach

Leczenie

Wskazania do nawadniania parenteralnego (dożylnego):

- ciężkie odwodnienie (>10%)
- wstrząs
- utrata przytomności
- niedrożność przewodu pokarmowego
- współistnienie innych chorób mogących niekorzystnie wpływać na przebieg biegunki
- niepowodzenie nawadniania doustnego (uporczywe wymioty, utrzymywanie lub nasilanie się objawów odwodnienia i pogorszenie stanu ogólnego chorego wynikające z przejściowej wtórnej nietolerancji dwucukrów)
- bardzo młody wiek dziecka, nadmierny niepokój lub senność, wątpliwości diagnostyczne

ULEWANIE
(regurgitatio)

Definicja

Ulewanie (regurgitacje) są bierną (bez wyraźnego wysiłku) formą wydalania zawartości żołądka po zakończeniu karmienia. Najczęściej wiążą się z odbiciem połkniętego powietrza.

- ulewanie u niemowląt wynika z niedojrzałości motoryki przewodu pokarmowego (spontaniczna relaksacja dolnego zwieracza przełyku) i jest przejściowe
- zdrowe niemowlę może ulewać 2-3 razy dziennie, zwykle po posiłku, do ok. 30 ml.

Ruminacje

Ruminacje to kliniczna odmiana zaburzeń motorycznych przewodu pokarmowego, która polega na cofaniu się pokarmu z żołądka do jamy ustnej i ponownym jego przeżuwananiu i połykaniu.

- występuje najczęściej u dzieci z głęboką dysfunkcją psychomotoryczną
- objawu przeżuwania nie obserwuje się w nocy ani w pozycji leżącej
- pokarm cofa się tylko podczas jedzenia
- w ustępowaniu objawu nie pomagają leki prokinetyczne

Kiedy ulewanie niepokoi?

- krew w treści ulewanej
- aspiracja treści żołądkowej
- zaburzenia połykania
- brak lub mały przyrost masy ciała
- utrzymywanie się objawów po 12 miesiącu życia

Postępowanie

- prawidłowa technika karmienia (dziecko nie powinno połykać powietrza)
- umożliwianie tzw. „odbicia” – po ale także i w trakcie karmienia w razie potrzeby.
- unikanie przekarmiania
- ułożenie antyrefluksowe ciała
- ubranie nieuciskające brzucha
- zagęszczacze pokarmu

WYMIOTY
(vomitus, emesis)

Definicja

Wymioty to gwałtowne wydalenie zawartości żołądka zależne od centralnego układu nerwowego w następstwie bodźców z gardła, jelit, dróg żółciowych, moczowych, opłucnej, serca lub bodźców zapachowych, wzrokowych, smakowych i psychogennych.

- wymioty zwykle są poprzedzone **nudnościami, ślinieniem się dziecka i odruchami wymiotnymi** (niezależne od woli skurcze przepony i mięśni tłoczni brzusznej z jednoczesną relaksacją dolnego zwieracza przełyku)

Patofizjologia

- do wymiotów dochodzi wskutek podrażnienia receptorów w gardle, jelitach (mechano- i chemoreceptory), dróg żółciowych, moczowych, opłucnej, serca lub bodźców zapachowych, wzrokowych, smakowych i psychogennych
- wymioty regulowane są przez:
  - podwójną strefę chemoreceptorową zlokalizowaną na dnie komory czwartej i w opuszce rdzenia (receptory dla dopaminy, neurokininy-1, 5-hydroksytryptaminy, opioidów)
  - ośrodek wymiotny znajdujący się w rdzeniu przedłużonym (receptory cholinergiczne, muskarynowe, histaminowe, enkefalinowe i neurokininowe).
- w odpowiedzi na stymulację z OUN przekazywane są sygnały aferentne z nerwu błędnego, przeponowego i nerwów rdzeniowych

Rodzaje wymiotów

- **atoniczne** – bierne usuwanie pokarmu bez większego wysiłku (zaburzenia czynności motorycznej przełyku, atonia żołądka)
- **chlustające** – obfite, często pod dużym ciśnieniem (np. w przerostowym zwężeniu odźwiernika, ostrych zatruciach pokarmowych)
- **kurczowe** – treść pokarmowa 30-45 minut po posiłku zostaje wyrzucona pod ciśnieniem, niekiedy na odległość kilkudziesięciu centymetrów (zwężenie odźwiernika)

Rodzaje wymiotów

Ze względu na patologiczne domieszki:

- **śluzowe** (zapalenie błony śluzowej żołądka, zapalenia dróg oddechowych)
- **niestrawiona treść** pokarmowa (zwężenie przełyku)
- **żółciowe lub wymioty żółte/zielonkawe** (zwężenie poniżej brodawki większej dwunastnicy)
- **wymioty wodniste lub kwaśne, czystym sokiem żołądkowym** (ostre zapalenie trzustki, pęcherzyka żółciowego, otrzewnej)
- **kałowe lub o zapachu kału** (niska niedrożność jelit)
- **spieniona krew** (krwawienie z dróg oddechowych, z przełyku)

Rodzaje wymiotów

- **brunatna krew („fusy od kawy”)** – hematemesis (krwawienie z górnego odcinka przewodu pokarmowego powyżej więzadła wieszadłowego dwunastnicy - przemiana hemoglobiny w hematynę pod wpływem soku żołądkowego)
- **jasnoczerwona krew** – pochodzi zawsze z górnego odcinka przewodu pokarmowego
- **wymioty pianiste** (po spożyciu detergentów)
- **treść tabletkowa, resztki grzybów** (zatrucia)

Ze względu na okoliczności:

- **poranne**, po przebudzeniu i zmianie pozycji, bez nudności (procesy rozrostowe w OUN, ciąża)
- **provokowane** (bulimia)

Przyczyny

Wady anatomiczne przewodu pokarmowego:

- atrezja przełyku, wrodzone przegrody przełyku i jelit
- choroba Hirschprunga
- przerostowe zwężenie odźwiernika
- niepełny zwrot krezki
- zdwojenie jelit

Ostre choroby chirurgiczne przewodu pokarmowego i innych narządów:

- niedrożności przewodu pokarmowego (niedrożność smólkowa, skręt jelit, wgłobienie)
- zapalenie wyrostka robaczkowego, zapalenie otrzewnej
- skręt powrózka nasiennego, Cięża pozamaciczna

Przyczyny

Zaburzenia czynnościowe przewodu pokarmowego:

- zespół cyklicznych wymiotów

Choroby organiczne przewodu pokarmowego:

- choroba refluksowa
- zapalenia błony śluzowej żołądka i dwunastnicy
- przewlekłe zapalenie trzustki

Zakażenia:

- przewodu pokarmowego
- układu moczowego
- układu oddechowego
- OUN

Zatrucia

Alergie i nietolerancje pokarmowe

Przyczyny

Choroby OUN:

- nowotwory
- infekcje
- urazy
- migrena
- różne inne zespoły przebiegające ze wzmożonym ciśnieniem śródczaszkowym

Przyczyny psychogenne:

- bodźce wzrokowe, węchowe, wyobrażenia
- bulimia, rzadziej jadłowstręt psychiczny

Przyczyny

Zaburzenia metaboliczne i endokrynologiczne:

- kwasica metaboliczna
- zaburzenia jonowe (hipokaliemia, hiponatremia, hiperkalcemia)
- cukrzyca, hipoglikemia
- wrodzone bloki metaboliczne - kwasice organiczne, zaburzenia przemian aminokwasów, kwasów tłuszczowych, cukrów, hiperamonemia
- guz chromochłonny nadnerczy, niewydolność nadnerczy
- mocznica
- zespół nadnerczowo-płciowy
- hiperwitaminoza D
- niewydolność wątroby

Przyczyny

Etiologia złożona:

- choroba lokomocyjna (nieskoordynowane bodźce z narządu wzroku, przedsionka i proprioceptywne)
- nudności i wymioty ciężarnych (zaburzenia czynności żołądka, wzrost ciśnienia śródbrzusznego, zmiany metaboliczne, hormonalne, czynniki psychogenne)
- choroby gorączkowe
- zawał mięśnia sercowego, zastoinowa niewydolność krążenia

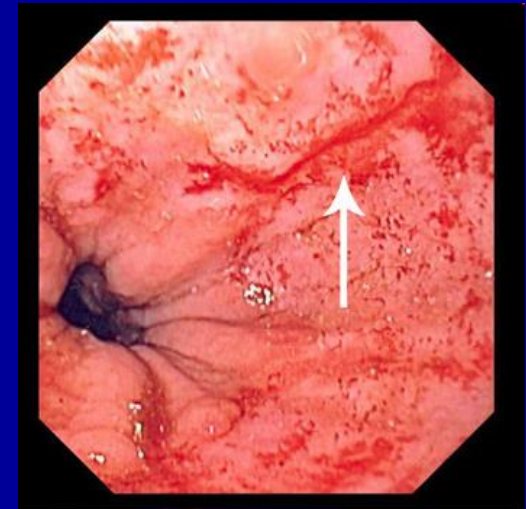
Jatrogenne:

- chemioterapia i napromieniowanie
- leki (np. NLPZ, tetracykliny, metronidazol, sulfonamidy, salazopiryna, estrogeny, opioidy, żelazo i inne)
- operacje i znieczulenia
- ból

Następstwa

- przy wymiotach przebiegających burzliwie: odwodnienie, hipoglikemia, hipokaliemia, hipochloremia, hiponatremia, zasadowica metaboliczna, acetonemia
- u niemowląt: brak przyrostu masy ciała, ubytek masy, niedożywienie (także u starszych dzieci, gdy proces jest przewlekły)
- po dłuższym czasie:
  - zapalenie przełyku
  - hematemesis
  - zespół Mallory-Weissa
  - zespół Boerhaavego
  - uszkodzenie szkliska, próchnica
  - zakażenia górnych dróg oddechowych

zespół Mallory-Weissa

Postępowanie diagnostyczne

- wywiad, badanie przedmiotowe – na ich podstawie odpowiednia diagnostyka, m.in.:
  - badania laboratoryjne
  - RTG i USG jamy brzusznej
  - pasaż przewodu pokarmowego
  - badanie endoskopowe
  - badania alergologiczne
  - badanie obrazowe głowy
  - badania toksykologiczne

Postępowanie

- Leczenie objawowe – nawadnianie doustne (małe objętości, chłodny płyn) lub dożylnie, wyrównanie zaburzeń metabolicznych
- Leki i postępowanie nefarmakologiczne, w tym dietetyczne – w zależności od etiologii
- Leczenie przyczynowe - w zależności od etiologii

*Kroplówka na
wzmocnienie
dobrem
każdego
chorego!*

NIEPRAWIDŁOWE STOLCE

- biegunka

- zaparcie

BIEGUNKA
(diarrhoea)

Definicje

- stan, w którym dziecko oddaje 3 lub więcej płynnych lub półpłynnych stolców na dobę lub w tym samym czasie stolców zawierający krew, ropę lub znaczne ilości śluzu
- definicja ta nie odnosi się do niemowląt karmionych wyłącznie piersią (mogą one oddawać kilka, a nawet kilkanaście stolców na dobę). U tych dzieci biegunkę rozpoznajemy dopiero wtedy, kiedy zwiększa się nagle częstość oddawania stolców lub zmienia wyraźnie ich konsystencja
  - ✓ **ostra** - trwająca do 10 dni
  - ✓ **przewlekająca się** – 10 - 14 dni
  - ✓ **przewlekła** – utrzymująca się > 14 dni

Etiologia

- infekcyjna, zakażenia jelitowe i pozajelitowe:
  - wirusowe - rotawirusy (50-70% przypadków ostrej biegunki w krajach europejskich), kaliciwirusy (norowirusy, sapowirusy), adenowirusy, astrowirusy
  - bakteryjne – *E. coli*, *Salmonella* spp., *Shigella* spp., *Campylobacter jejuni*, *Yersinia enterocolitica*, *Clostridium difficile*, *Staphylococcus* spp.
  - pierwotniakowe – *Giardia lamblia*, *Cryptosporidium*, *Entamoeba histolytica*
  - grzybicze, pasożytnicze

Etiologia

- zatrucia pokarmowe
- nieswoiste zapalenia jelit
- błędy dietetyczne (przekarmianie, nadmiar tłuszczów)
- alergia i nietolerancja pokarmowa
- choroby autoimmunologiczne
- wrodzone defekty transportu jelitowego
- wrodzone zaburzenia wchłaniania sacharydów
- biegunka czynnościowa
- czynniki jatrogenne (biegunka poantybiotykowa)

OSTRA BIEGUNKA
(diarrhoea acuta)

Obraz kliniczny

- płynne stolce, wymioty
- bóle brzucha, upośledzenie łaknienia
- gorączka (nie zawsze)

Postacie kliniczne:

- ✓ **ostry nieżyt żołądkowo-jelitowy** – wymioty z biegunką i tendencją do odwodnienia
- ✓ **biegunka krwista i zespół czerwonkowy** – biegunka z domieszką świeżej krwi, ropy i śluzu oraz bóle brzucha (w zespole czerwonkowym dodatkowo bolesne parcie na stolec i silne kurczowe bóle brzucha)
- ✓ **zespół durowy** – wysoka gorączka, bóle głowy i brzucha
- ✓ **biegunka podróżnych** – wywołana patogennymi szczepami *E. coli* oraz *Campylobacter*

Ocena klinicznych następstw ostrej biegunki

Biegunka

Łagodna

O przebiegu umiarkowanym

O przebiegu ciężkim

Toksyczna

z kilkoma wolnymi stolcami w ciągu doby, bez wpływu na stan ogólny i masę ciała

z pogorszeniem stanu ogólnego, ale bez klinicznych cech odwodnienia

z pogorszeniem stanu ogólnego, niepokojem, adynamią, odwodnieniem

oprócz zaburzeń wodno-elektrolitowych i metabolicznych występują objawy ze strony OUN (niepokój, zaburzenia świadomości, drgawki, śpiączka)

Diagnostyka

Diagnostyka wskazana jest u dzieci w pierwszych miesiącach życia, z ciężkimi chorobami przewlekłymi, gdy przebieg biegunki jest ciężki lub przewlekły oraz z przyczyn epidemiologicznych.

- morfologia krwi, stężenie CRP
- ocena jonogramu i gazometrii
- badania mikrobiologiczne kału

Nie ma wskazań do rutynowego wykonywania badania mikrobiologicznego stolca gdyż:

- przewaga etiologii wirusowej
- przebieg biegunki zwykle łagodny
- ograniczone wskazania do antybiotykoterapii
- wynik posiewu otrzymywany zwykle w okresie ustępowania objawów

Leczenie

W większości przypadków ostra biegunka zakaźna ma samoograniczający się przebieg. Wskazania do swoistego leczenia zakażeń przewodu pokarmowego są bardzo ograniczone.

1. Nawadnianie doustne, w odwodnieniu ciężkim lub gdy doustna podaż płynów jest niemożliwa - nawadnianie dożylne.
2. Wyrównywanie zaburzeń kwasowo - zasadowych i elektrolitowych.
3. Leczenie żywieniowe:
  - początek po 3-4 godzinach nawadniania
  - u niemowląt karmienie naturalne, u dzieci starszych dieta łatwostrawna
  - stopniowe rozszerzanie diety pod kontrolą stolców

Leczenie

4. Probiotyki – udowodniona skuteczność *Lactobacillus GG* i *Saccharomyces boulardii*.
5. Ostra biegunka rzadko wymaga stosowania antybiotyków.

Antybiotykoterapia –konieczna u niemowląt do 3 mż przy podejrzeniu posocznicy

- dzieci z gorączką pow. 39 st.C i z biegunką z domieszka krwi

Antybiotyki skuteczne głównie w zakażeniach *Shigella* i *Campylobacter* (lekami z wyboru są makrolidy), *Clostridium* (metronidazol, wankomycyna)

6. Preparaty kaolinowo-pektynowe (węgiel lekarski, diosmektyl np. Smecta) – mogą poprawiać konsystencję stolca i zmniejszać oddziaływanie toksyn bakteryjnych.

Wskazania do hospitalizacji

- wstrząs
- ciężkie odwodnienie ($> 10\%$ masy ciała)
- zaburzenia neurologiczne (np. senność patologiczna, drgawki)
- nieustępujące wymioty lub wymioty treścią żółciową
- nieskuteczne nawadnianie doustne
- podejrzenie choroby wymagającej leczenia chirurgicznego
- wątpliwości odnośnie skutecznego leczenia w domu

ZAPARCIE (*obstipatio*)

Definicja

Zaparcie stolca to oddawanie twardych stolców i/lub utrudnione, wymagające wysiłku wydalanie kału oraz defekacje rzadziej niż 2 razy w tygodniu.

Przyczyny

Czynnościowe:

- zaparcie czynnościowe
- odruchowe hamowanie motoryki
- zespół jelita drażliwego

Czynniki dietetyczne: małe spożycie błonnika, niska podaż płynów lub węglowodanów

Zmiana warunków życia: unieruchomienie, podróż, rozpoczęcie uczęszczania do przedszkola lub szkoły

Leki: antycholinergiczne, alkalia, opiaty, psychotropowe, diuretyki, przeciwpadaczkowe

Przyczyny

O podłożu organicznym:

- wady rozwojowe: choroba Hirschprunga, pierścień odbytowo – odbytniczy, achalazja odbytu, zespół długiej okrężnicy esowatej
- zwężenie związane z utrudnionym pasażem jelitowym: zwężenia zapalne i bliznowate, guzy, przepukliny, zrosty zapalne i pooperacyjne
- wypadanie zwieracza wewnętrznego odbytu, wypadanie śluzówki odbytu
- zespół zstępującego krocza
- szczelina odbytu, uchyłek odbytnicy
- kurcz spastyczny mięśni dna miednicy (*anismus*)
- niespecyficzna niedrożność noworodków: czop smólkowy, pseudoniedrożność jelit

Przyczyny

W przebiegu chorób:

- **przemiany materii**: hipokaliemia, hiperkalcemia, mocznica, cukrzyca, porfiria
- **układu dokrewnego**: niedoczynność tarczycy, nadnerczy, przysadki mózgowej
- **układu nerwowego**: mózgowe porażenie dziecięce, choroby nerwów obwodowych, neuropatie układu autonomicznego, uszkodzenie rdzenia kręgowego, stwardnienie rozsiane, guzy mózgu
- **chorób psychicznych**: anorexia nervosa, depresje endogenne, schizofrenia
- **kolagenoz**: sclerodermia, dermatomyositis
- **niedrożności porażennej**: zapalenie opon mózgowo - rdzeniowych, posocznica
- **alergia pokarmowa** u małych dzieci, **celiakia**

Zgłaszane dolegliwości

- nietrzymanie stolca (75-90%)
- wielodniowe odstępy między defekacjami
- oddawanie twardych stolców
- zwiększone parcie na stolec
- uczucie niepełnego wypróżnienia
- wstrzymywanie defekacji
- bóle brzucha i okolicy odbytu szczególnie przy defekacji
- śluz i świeża krew w kale
- pojawienie się kolek brzusznych u niemowląt
- przykry zapach ciała
- zatkanie klozetu przez masę stolca (obfite stolce)
- słabe łaknienie
- nietrzymanie lub częste oddawanie moczu

Badanie przedmiotowe

- wzdęcie brzucha
- guz w lewym podbrzuszu będący esicą wypełnioną kałem
- powrózkowaty kształt jelita (zespół jelita drażliwego)
- zmiany zapalne okolicy odbytu, szczeliny, ropnie itp.
- paradoksalne zaciśnięcie, pofałdowanie i wciągnięcie odbytu
- badanie per rectum - ocena napięcia zwieracza odbytu (ew. przewężenia) i wypełnienia bańki odbytnicy, charakter mas kałowych, zmiany zapalne wokół odbytu, szczelina odbytu

Badania dodatkowe

- badania laboratoryjne: elektrolity (również Ca i Mg), TSH, hormony tarczycy, glukoza, kreatynina, stężenie witaminy D, miano przeciwciał przeciwko transglutaminazie tkankowej
- wlew kontrastowy jelita grubego (wykluczenie przewężeń, wydłużenia lub rozdęcia jelita grubego, ch. Hirschprunga, ch. L-C)
- rektoskopia lub kolonoskopia
- czas pasażu jelitowego znaczników (N do 56 godz. test Hintona)
- defekografia
- manometria
- elektromiografia mięśni dna miednicy
- badanie histopatologiczne bioptatów odbytnicy (w kierunku komórek zwojowych i aktywności acetylocholinesterazy)

Postępowanie

1. Usunięcie zalegających mas kałowych:
  - makrogole, parafina
  - wlewy doodbytnicze, czopki glicerynowe
2. Zapobieganie zaleganiu stolca:
  - leki osmotycznie czynne – makrogole (leki z wyboru > 6. mż.), laktuloza,
  - środki drażniące – bisakodyl, olej rycynowy
  - poślizgowe – siemię lniane, parafina
3. Edukacja pacjenta i rodziców.
4. Dieta bogatoresztkowa (warzywa, owoce, ciemne pieczywo)
5. Zwiększona aktywność fizyczna.
6. Nauka kontroli wypróżnień (trening toalety). Prowadzenie dzienniczka wypróżnień.

Postępowanie

7. Ćwiczenia typu biofeedback.
8. Terapia behawioralna (cel – pozbycie się lęku przed defekacją, pozytywne wzmocnienie psychiczne).
9. Leczenie przyczynowe:
  - leczenie operacyjne (np. choroba Hirschsprunga, uchyłek odbytnicy, wypadanie śluzówki odbytu, wypadanie zwieracza wewnętrznego odbytu)
  - niekiedy stymulacja nerwów krzyżowych (wszczepienie stymulatora lub przezskórna elektrostymulacja).

Dziękuję